IL-BIDWI

FOLJU MAHRUĠ DARBTEJN FIX-XAHAR MID-DIPARTIMENT TAL-BIEDJA

Nru. 6 IT-TNEJN, L-1 TA' FRAR, 1943. Nru. 6

KELMTEJN MILL-EDITUR

TQASSIM TA' ĦXEJJEX GĦALL-BEJGĦ

SISTEMA GĦALL-KONTROLL TAN-NEGOZJU TAL-ĦAXIX BL-INGROSSA U BL-IMNUT

IMĦABBA illi, bis-saħħa taż-żieda li saret fir-razzjon ta' l-oġġetti ta' l-ikel, in-numru ta' nies miktubin fil-Kċejjen tal-Gvern naqas, u b'hekk il-bejgħa tal-ħaxix li soltu tinbiegħ fil-ħwienet kellha mill-banda l-oħra tiżdied mhux ftit, il-Gvern kien wiegħed illi d-Dipartiment tal-Biedja kellu jdaħħal u jħaddem sistema li biha jkun jista' jmexxi u jikkontrolla t-tqassim tal-ħaxix.

Provvisti għad-Distretti

Din is-sistema bdiet taħdem minn nhar l-Erbgħa, is-27 tax-xahar li għadda, u l-ħsieb ta' din is-sistema huwa illi, kemm jista' jkun, kull belt jew raħal ikun ipprovdut bi kwantità ta' ħaxix skond in-numru ta' nies li hemm joqogħdu fih. Billi l-ħaxix huwa oġġett li malajr jidbiel u jmur, it-tqassim tiegħu ma jistax isir bir-razzjon, kif ma satax isir jew qatt ma rnexxa li jsir f'pajjiżi oħra; iżda d-Dipartiment tal-Biedja bi ħsiebu jgħasses sewwa fuq il-bejgħ tal-ħaxix sew jekk bl-ingrossa kemm jekk bl-imnut, jiġifieri sew mill-imħażen kemm mill-ħwienet jew minn fuq il-karrettun, u b'hekk, kull min jixtri jkun jista' jikseb ħaxix biżżejjed għall-bżonnijiet tiegħu bi prezz xieraq.

Postijiet tat-Tqassim

Ix-xogħol tat-tqassim isir bħalma hu msemmi hawn taħt :—

Il-bejgħa tal-ħaxix tinġieb minn għand il-bdiewa fil-pitkaliji li jkun hemm fid-distrett, u, f'dawk l-irħula jew postijiet imwarrba fejn ma hemmx pitkaliji, tkun tista' 'l quddiem tittieħed f'imħażen tal-Pitkali jew tal-Gvern għall-ġbir ta' dawn il-bigħat. Il-Gvern, imbagħad, jiġbor il-ħaxix kollu u jqassmu fil-15-il-maħżen tal-bejgħ bl-ingrossa li jinsabu mxerrdin mal-Gżira kollha u li qegħdin f'idejn id-Dipartiment tal-Biedja. Minn dawn l-imħażen il-ħaxix jinbiegħ lil tal-ħwienet tal-ħaxix jew lill-bejjiegħa tal-ħaxix fuq il-karrettun. In-numru ta' dawn il-bejjiegħa tal-ħaxix bil-liċenza issa ma jkunx hekk kbir bħalma kien, iżda jonqos b'mod li kull bejjiegħ tal-ħaxix, mil-lum il quddiem, nittamaw ikollu provvista ta' ħaxix biżżejjed li tkun tista' tħallilu qligħ xieraq. Dan tabilħaqq jiddependi mill-ġabra li jkun hemm. Dawk in-nies li għandhom ħanut tal-merċa, jiġifieri jinneguzjaw f'oġġetti ta' l-ikel tar-razzjon, ma jistgħux ibigħu ħaxix u frott, ladarba għandhom il-permess tal-bejgħ ta' oġġetti oħra ta' l-ikel, u anqas ħaddieħor, ħlief biss min ibigħ il-ħaxix.

Kontroll ta' Prezzijiet

Il-bejjiegħa tal-ħaxix ma jistgħux ibigħu ħlief f'distretti stabbiliti. Fil-ħwienet tagħhom jew fuq il-karrettun tagħhom, għandhom pjanċa li turi d-distrett fejn jistgħu jbigħu l-ħaxix u n-numru tal-permess. **Il-bejjiegħa tal-ħaxix ma jistgħux jiġbru** iżjed il-ħaxix minn għand il-pitkali, iżda mill-imħażen tal-Gvern, li hemm fid-distrett tagħhom. Kull bejjiegħ tal-ħaxix jibqa' jirċievi, kemm jista' jkun, kwantità kbira ta' ħaxix skond ma jippermetti s-suq, u dawk il-bejjiegħa li ma jmorrux jiġbru l-ħaxix tagħhom kuljum jew li jippruvaw jinneguzjaw barra mid-distrett tagħhom jitilfu l-permess u flokhom jingħata l-permess lil ħaddieħor. Kull bejjiegħ tal-ħaxix għandu jħallas mal-kunsinna tal-ħaxix u jħalli somma, bħala depożitu, għad-dugħ, mezez jew xkejjer vojta. Kull bejjiegħ tal-ħaxix għandu jkollu fil-ħanut jew fuq il-karettun tiegħu lista stampata tal-prezzijiet tal-bejgħ bl-Ingliż u bil-Malti, u għalhekk, kull min jixtri għandu, mad-daqqa ta' għajn, ikun jaf sewwa kemm iħallas tal-ħaxix li jixtri. Ix-xerrejja għandhom, għalhekk, ukoll, igħinu lill-Gvern billi jirrappurtaw lill-Kontrollur tas-Swieq tal-Biedja, l-Uffiċċju tal-Biedja, il-Ħamrun, lil kull bejjiegħ li jitlobhom iżjed mill-prezz li jkun hemm f'din il-lista. Il-bejgħ għandu jsir bl-użin, u għal xi ħaxix, bil-faxx, bit-tużżana jew bil waħda.

Kumitat għall-Kontroll tal-Prezzijiet tal-Prodotti tal-Biedja

Il-Gvern waqqaf Kumitat għall-Kontroll tal-Prezzijiet tal-Prodotti tal-Biedja sabiex jagħti l-pariri tiegħu lill-Uffiċjal għall-Kontroll ta' l-Ikel u Kummerċ fuq il-prezzijiet bl-ingrossa u bl-imnut tal-ħaxix u prodotti oħra tal-biedja. Dan il-Kumitat hu magħmul minn żewġ membri uffiċjali, tliet bdiewa, mara tad-dar, bejjiegħ tal-ħaxix u lukandier. Dawn l-ismijiet issibuhom fil-paġna ta' wara.

Tqassim ta' Ħaxix lis-Servizzi, Istituti, eċċ.

Id-Dipartiment tal-Biedja jkompli jipprovdi bil-ħaxix lis-Servizzi (Militar, Forza ta' l-Ajru, eċċ.), Istituti tal-Gvern u lid Dipartimenti Komunali ta' l-Ikel, kif ukoll lil-lukandi u istituti oħra. Għalhekk, il-lukandi u l-istituti ma jkunux jistgħu jieħdu l-ħaxix tagħhom minn għand il-bejjiegħa tal-pubbliku sabiex il-kwantità ta' ħaxix iddestinata għall-bejgħ lin-nies tad-distrett ma titnaqqasx minn dik tal-pubbliku. Għalkemm b'din is-sistema wieħed ma jistax jiżgura li kull familja tkun tista' dejjem tikseb il-porzjon tagħha sewwa ta' ħaxix, nistgħu, iżda, ngħidu illi kull distrett ikun fornut bi kwantità ta' ħaxix skond is-sehem li jmissu, u l-ħaxix f'kull distrett ikun imżewwaq b'kull xorta ta' prodott iżjed milli kien qabel.

KELMTEJN MILL-EDITUR

(Ikompli mill-paġna 1)

Billi d-Dipartiment tal-Biedja sa jieħu taħt idejh il-prodotti kollha tal-ħaxix li jinġiebu fl-imħażen tal-ġbir u jixtrihom bi prezzijiet fissi, il-bdiewa jaħbtilhom aħjar, il-għaliex ikomplu jdaħħlu dejjem prezz tajjeb mill-prodott ukoll meta fl-aqwa staġun tal-ħaxix ikollhom iżżejjed u soltu l-prezz tal-ħaxix kien ikollu għalhekk jitbaxxa.

Twissijiet Meħtieġa

Dan l-aħħar fir-Regolamenti ta' l-1942 dwar il-Kontroll tal-Prodotti tal-Biedja żdied regolament importanti. Bis-saħħa ta' dan ir-regolament ġdid il-Bord għat-Twettiq fil-Biedja jista' jwaħħal millinqas piena ta' £20 lil kull bidwi li jinsab ħati talli jkun mela l-mezez tiegħu b'taħlit ta' prodott ħażin jew għajjien ma' ieħor tajjeb, jew billi jkun mela l-prodott tiegħu fil-mezez imxarrab b'ilma barrani jew mgħobbi bil-ħamrija, bil-ħsieb li jżid fil-pis.

Il-Gvern jaf illi l-biċċa l-kbira tal-bdiewa ma għandhomx id-drawwa li jabbużaw b'dan il-qerq, iżda issa bi ħsiebu jieħu passi ħorox kontra dawk il-ftit li għandhom din il-għada ħażina. Fil-ġarr li qed isir tat-tagħbijiet ta' ħxejjex sibna li l-ħell ta' xi ħxejjex, l-iktar minn xi tfal fl-inħawi ta' l-imħażen tal-pitkali u mħażen oħra tal-ħaxix, qiegħed jiżdied. Il-Gvern biħsiebu wkoll fuq hekk jieħu passi biex jinqata' dan l-abbuż.

Kull min ikollu għalfejn jirrapporta lil xi bejjiegħ tal-ħaxix talli dan ikun ħadlu prezz ogħla milli hemm iffissat fuq il-lista tal-prezzijiet jew talli dana jbigħ f'post barra mid-distrett tiegħu m'għandux ħlief jieħu n-numru tal-pjanċa li dan għandu fil-ħanut jew fuq il-ħanut. In-numru tal-pjanċa jkun biżżejjed biex id-Dipartiment tal-Biedja jkun jaf min hu l-bejjiegħ.

Tifsir ieħor fuq it-Tqassim tal-Ħaxix lix-Xerrejja tal-Ħaxix u Twissijiet oħra.

Din hija s-sistema tat-tqassim tal-ħaxix u l-mod li bih sa taħdem. Issa nixtiequ nżidu xi kelmtejn biex bihom infissru xi ħaġ'oħra u nwissu lin-nisa tad-djar u lix-xerrejja tal-ħaxix kif għandhom jimxu fix-xiri tal-ħxejjex biex igħinu lill-Gvern u fl-istess ħin jinqdew huma wkoll bla ma jfixklu lil ħaddieħor. Kif fissirna mill-bidu, dan il-proġett kien tassew meħtieġ billi bosta familji ma baqgħux miktubin fil-Kċejjen tal-Gvern. L-iżjed mezz ħafif biex il-ħaxix jitqassam bil-ħaqq kien ikun ir-"razzjonament", iżda, għalkemm ix-xewqa tal-Gvern kienet li jitqassam b'dal-mod, u għalkemm saru ħafna suġġerimenti minn xi nies bil-miktub (u fuq hekk nirringrazzjawhom) li għall-ewwel dehru sbieħ u ħfief, rajna li dawn ma setgħux jitwettqu kif ġieb u laħaq meta tiġi biex tħaddimhom. Il-ħaxix ma jixbahx lil oġġetti oħra ta' l-ikel li tista' żżommhom u tqassamhom kif jaqbel għall-gosti ta' kull parruċċan. Ma tistax tkun taf kemm għandek u x'għandek tagħti lil min jiġi jixtri. Sa minuta qabel ma tasallek l-aħħar partita ta' ħaxix inti ma tkunx taf xi kwantità għandek, u għalhekk it-tqassim tiegħu ma jistax isir bil-biljett. Tarġa', il-ħaxix huwa oġġett li jmur malajr u ma tistax iżżommu biex tqassmu skond il-bżonn ta' dak li jkun, mil-lum għal għada. Ir-"razzjonament" tal-ħaxix, f'kelma waħda, iġib miegħu ħafna tbixkil li ebda pajjiż tad-dinja għad ma sata' jsib tarf tiegħu. Biex kull bejjiegħ tal-ħaxix ikun jista' jaqla' l-ġurnata tiegħu, skond dan il-proġett, ebda bejjiegħ tal-merċa ma jkun jista' jbigħ iżjed ħaxix. Il-pjanċa tal-permess tal-bejgħ li tkun fil-ħanut jew fuq il-karettun hija miżbugħa lewn il-larinġa b'ittri kbar suwed. Min ma għandux din il-pjanċa u tarawh ibigħ il-ħaxix, dak sinjal li qed ibigħ mingħajr permess u għandkom tirrappurtawh.

Il-ħaxix li jinbagħat f'kull belt jew raħal ma għandux ta' bil-fors iservi għal kull familja għax-xiri ta' kuljum. Ftakru dejjem illi d-Dipartiment tal-Biedja jista' biss iqassam il-ħaxix li jkollu f'idejh, iżda mhux li jżid mal-ħażna li jkollu dik il-ġurnata. Għalhekk kull familja hija mitluba li tixtri biss dik il-kwantità ta' ħaxix li tinħtieġilha sabiex tagħti l-wisa' li ħaddieħor ikun jista' jinqeda wkoll. Iżda, imbagħad, wieħed jista' jixtri biex jarfa' għall-għada dawk il-ħxejjex li ma jmorrux bilġri bħal karrotti u xi ħaxix ieħor. Jinħtieġ ukoll li fix-xiri wieħed ma jiffullax, iżda, bħalma qed isir fit-traffiku u fix-xiri ta' xi oġġetti oħra, in-nies toqgħod wara xulxin, kulħadd wara min imissu.

Imħabba r-reqqa kbira li biha l-Gvern biħsiebu jmexxi dan il-proġett, u l-għassa qawwija li sa jkun hemm fuq dawk li dari kienu jiksbu l-ħaxix billi jħallsu bi prezz mhux xieraq, ngħidu aħna bil-*black market*, nittamaw li fis-suq għandu jkun hemm ħaxix biżżejjed, iżda jekk għall-bidu ta' dan il-proġett jiġi li ma jkunx hemm, dan ifisser illi xi tagħbija setgħet iktarx marret f'post li dari kien inqas ixxurtjat fl-imgħoddi. Iżda, dan nittamaw li ma jiġrix hekk bilġri.

Ukoll la tmorrux tixtru barra mill-belt jew raħal li fih tgħammru, għaliex b'hekk tkunu qegħdin tnaqqsu mill-ħażna ta' ħaxix ta' nies oħra. Il-Gvern biħsiebu 'l quddiem jaħseb sabiex il-bejjiegħa ta' fuq il-karettun ibigħu biss f'ċerti triqat stabbiliti.

Meta l-ħaxix kien skarś bosta min-nies kienet tmur tixtri l-ħaxix mill-għelieqi. Jekk din ma kenitx ħaġa xierqa dari, il-lum wisq iżjed, u l-bdiewa ma jistgħux ibigħu lil dawn in-nies bla ma jagħmlu ħsara fil-kummerċ u fl-interess tal-popolazzjoni kollha. Ftakru li jekk xi wħud minnkom tistgħu tħallsu iżjed, hemm il-kotra l-kbira li ma tistax tagħmel bħal xi wħud minnkom. Għalhekk la twaqqgħux lill-bdiewa f'dan l-abbuż, u la ġġagħluhomx jiksru l-liġi bi ħsara ta' l-interessi tal-pajjiż. Ftakru li l-bdiewa s'issa għenu lill-Gvern u lill-pajjiż fil-bżonnijiet li sabu ruħhom, u mhux xieraq li ttebbgħulhom ġieħhom. Jisgħobbina ngħidu li dan l-abbuż qed isir minn xi nisa u xebbiet li ta' kuljum tarahom sejrin jixtru l-ħaxix mir-raba' ta' madwar Ħal Qormi.

Jekk għall-ewwel dan il-proġett ma jaħdimx skond ma nixtiequ, aħna nagħmlu l-mezzi kollha li nirranġawh. Aħna nilqgħu kull parir li jingħata lilna sabiex dan il-proġett jaħdem aħjar. Iżda xtaqna li min jitkellem ma jitkellimx biss biex imaqdar iżda b'fehma sinċiera li dak li jissuġġerixxi jkun tassew magħmul bi ħsieb sħiħ li bih il-Gvern ikun jista' jsewwi u mhux bil-ħsieb li jinqered il-proġett.

Fuq hekk nitolbu bil-ħeġġa kollha li tgħinna f'din il-ħaġa l-mara tad-djar li taf il-bżonnijiet u x-xkiel tal-familja iżjed milli nafuhom aħna l-irġiel, u għalhekk nistennew li kull mara tad-dar tagħraf timxi kif jixraq biex dan il-proġett jirnexxi għall-ġid tal-familji u tal-poplu kollu ta' din il-Gżira. Ma' tul din il-gwerra, in-nisa f'bosta djar għamlu mirakli. Nuru, immela, illi fejn hemm il-bżonn il-mara Maltija taf tagħmel dmirha bħala mara tad-dar u bħala Maltija li tħobb lil Art twelidha. Ixtru biss minn għand min għandu l-permess u mhux bi prezz ogħla minn dak li hemm iffissat mill-Gvern.

ĦAŻNA TA' L-ILMA GĦAS-SAJF

Dawk il-bdiewa li għandhom fejn jaħżnu ilma, jistgħu jitolbu fl-Uffiċċju ta' l-Ilma, il-Ħamrun, għal ħażna ta' ilma.

KUMITAT GĦALL-KONTROLL TAL-PREZZIJIET TAL-PRODOTTI TAL-BIEDJA

Mas-sistema tat-Tqassim ta' Ħxejjex għall-Bejgħ twaqqaf Kumitat ġdid biex jiffissa l-prezzijiet tal-prodotti tal-biedja, u l-membri tiegħu huma dawn li ġejjin:—

Is-Sur R. Biasini, *President*.
Is-Sur C. Zammit Marmarà, M.B.E.
Is-Sur Paul Spiteri.
Is-Sur C. Galea.
Is-Sinjura J. Olivieri Munro.
Is-Sur Salvu Attard.
Is-Sur George Cortis.
Is-Sur Vincent Calleja.
Is-Sur George Schinas, *Segretarju*.

GHAD-DILETTANTI TAL-ĠONNA U TAR-RABA'

IL-BIEDJA GĦAX-XAHAR TA' FRAR

ŻRIGĦ, TAĦWIL U ŻBIR

GĦAL **dan ix-xahar tista' tiżra'** r-ravanell u l-figel, is-selq u n-nevew, il-ħass, l-ispinaċi, il-ħabirxa jew krexxuni, il-krafes, iz-zfunnarija, il-pitravi, il-basal abjad, il-piżelli, il-ful, u l-ġdur li jilħqu għall-bidu tas-**sajf. Imborġa l-krafes,** l-indivja u l-kurrat sabiex jibjadu u jitjiebu fit-togħma. Ħawwel ix-xalotti. Naddaf il-ħmie**mel tal-frawli mill-ħaxix ħażin; agħti bejn il-flanni** xi ftit demel misjur sewwa sabiex il-frott jikber u jħaxxen. Iżra' **l-qara' bagħli, bħat-tadam, f'post kenni għal** wiċċ bikri. **Lesti l-art billi tagħżaqha** u ddemmilha, għall-ħxejjex tas-sajf, kif ukoll għall-bħajra, qara' u qara' aħmar. Tista' tiżra' fi ħmiemel il-ħjar u qara' twil, biex jitħawlu f'Marzu, jew tista' tiżra' mill-ewwel fil-post għall-aħħar ta' Frar. It-tadam, il-bringiel u bżar aħdar jistgħu jinżergħu issa u jitħawlu f'April, iżda wkoll għal dan iż-żrigħ jinħtieġ li l-ħmiemel jintgħamlu f'post sħun u jkunu mħarsin sewwa min-nida kiesħa tal-lejl.

Għal dawk li huma siġar tal-frott irqiq, it-taħwil, tilqim u tiżbir li semmejna għax-xahar ta' Jannar jista' jitkompla sa nofs Frar. Aħseb biex tiżbor is-siġar tat-tin. Jekk tħallihom bla ma tiżborhom, ma jagħmlux frott sabiħ. Ir-raħs ta' ġewwa u l-friegħi żgħar ta' madwar iz-zkuk ma jipproduċux frott ħlief bil-ftit jew xejn, għalhekk qaċċathom biex ma jgħakksux lis-siġra u biex il-frott iħaxxen iżjed, u s-siġra ma timtessx bid-dud jew mess ieħor. Iż-żbir tas-siġar tal-frott għandu jsir millinqas kull sentejn, (tad-dwieli kull sena).

KOLTIVAZZJONI TA' ĦXEJJEX

Għalkemm għamlet il-kesħa, l-uċuħ tal-ħxejjex ma jidhrux li marru batuti, iżda jekk it-temp ikompli kiesaħ, iktarx li dawn ma jibqgħux jimxu 'l quddiem. Tajjeb jekk wieħed jiġbed xi ftit ħamrija madwar ix-xitel u jagħti xi għabra demel tat-tjur. Billi l-ħxejjex ta' l-insalata huma ta' staġun qasira, ma' dawn għandhom jinżergħu, wieħed wara l-ieħor, ħxejjex oħra. Sabiex ikollok wiċċ wara l-ieħor ta' ħass, iżra' kull tliet ġimgħat. Malli x-xtieli jkunu laħqu biżżejjed, ħawwilhom f'ħamrija li ftit u xejn tkun mogħnija bid-demel. Meta mbagħad ikun għoddhom laħqu, orbothom min nofs u fit truf ta' fuq bir raffja (silta tal weraq tal-palm) jew ħaġ'oħra biex tibjad il-qalba. Ir-ravanell tista' tiżirgħu kull ħmistax-il-ġurnata. Dan ma tantx jinħtieġlu art imdemmla basta tkun maħduma tajjeb. Iżirgħu ħafif ħafna għax inkella x-xtieli flok ma jagħqdu, jissebblu. L-indivja tista' tintrabat ukoll bħall-ħass. Iżragħha ħafif, u, mbagħad, ħaffilha x-xtieli u dawn ħallihom madwar pied bogħod minn xulxin. L-indivja tmur aħjar f'ħamrija grassa. Il-basal *tal-piklis* u ta' **l-insalata jinżara'** qabda issa u tarġa' mbagħad minn hawn u xahar ieħor. Agħżaq sa pied fond, u witti sewwa l-ħamrija wara li tħallatha bid-demel jew b'ħafna żibel misjur. Qabel ma xxerred iż-żerriegħa agħti xi ftit nugrufum filwiċċ, imbagħad xattab u witti.

Billi dan l-aħħar għamel ħafna riħ qawwi, wieħed għandu jieħu ħsieb jiżgura ruħu illi l-prodotti tiegħu jkunu mirfudin sewwa. Il-piżelli għandhom bżonn li jintrifdu b'xi zkuk u jintrabtu biex jinżammu weqfin.

MESS TAL-MARD U DUD

Oqgħod b'seba' għajnejn fuq il-prodott u ara li ma jimtesslikx b'xi mess tal-mard, li jekk jilħaq jagħmel għax-xtieli jinxtered mal-ġnien tiegħek kollu u ma teħlisx minnu. Jekk tilmaħ il-bergħud aħdar jew iswed, l-iktar fuq il-piżelli jew ful, bixx b'xi duwa li toqtolhom, bħalma huwa l-ilma tal-"Clensel", jew jekk ma tistax tikseb minnu, b'taħlita ta' 4 ewieq sapun (jekk jista' jkun sapun artab) f'gallun ilma.

TINDIF TA' PRODOTTI GĦEŻIQ U TINQIX

Neħħi l-weraq niexef jew midbiel jew dak li tarah qed jitħassar jew jidbiel, l-iktar tal-ħass, kif ukoll kull ħaxix minn wiċċ il-ħamrija.

Eqred issa u minnufih il-ħaxixa Ingliża.

L-egħżiq u t-tinqix, madankollu, bħalissa ma jistax isir jekk ma jippermettilekx it-temp. Il-ħamrija qatt taħdimha jew tirfes fuqha meta tkun niedja; iżda billi issa l-ġurnata bdiet titwal u d-dawl tax-xemx żdied ukoll, u dlonk jonfħu l-irjieħ li b'riħithom l-art tixxotta, il-ħamrija ma ddumx ma tkun tista' tinħadem u tintaqax. B'hekk id-dawl u l-arja jkunu jistgħu igħaddu ġewwa l-ħamrija u x-xemx tkun tista' ssaħħan l-egħruq.

Mn'issa 'l quddiem wieħed għandu bir-reqqa kollha jżomm wiċċ il-ħamrija minqux. Il-ħmiemel għandhom jinżammu ndaf minn kull ħaxixa ħażina ma' tul iż-żmien li fihom jitrabba l-ħaxix ħażin.

AGĦŻAQ GĦAR-REBĦA

Bosta nies ma setgħux iwiegbu għas-sejħa li kienet saritilhom biex jaħdmu l-art, il-għaliex jew ma kellhomx l-art biex jaħdmuha jew il-għodod biex jaħdmu bihom. Il-Gvern għalhekk ħaseb biex iħaddem proġett għat-tqassim ta' bċejjeċ ta' art sabiex jipprovdi l-art, il-għodod, iż-żerriegħa u parir ta' nies imħarrġa fix-xogħol tar-raba'.

Ġewwa u madwar ħafna bliet u rħula, hemm xi bċejjeċ ta' artijiet li mhumiex jinħadmu u li wieħed jista' jqassamhom biex jinħadmu. Il-Gvern jitlob bil-ħrara kollha lis-sidien ta' dawn l-egħlieqi biex minnufih igħarrfu lid-Dipartiment tal-Biedja b'dawn l-egħlieqi. Id-Dipartiment tal-Biedja bi ħsiebu mbagħad jikri minn għandhom dawn l-egħlieqi u jerġa' jqabbilhom lil nies li jkunu miktubin għandu biex jaħdmu dawn l-artijiet. Dawk in-nies kollha li jistgħu jagħtu xi informazzjonijiet dwar xi biċċa raba' jew għalqa li hija tajba biex tinħadem huma mitlubin għalhekk li jmorru jgħarrfu biha lid-Dipartiment tal-Biedja.

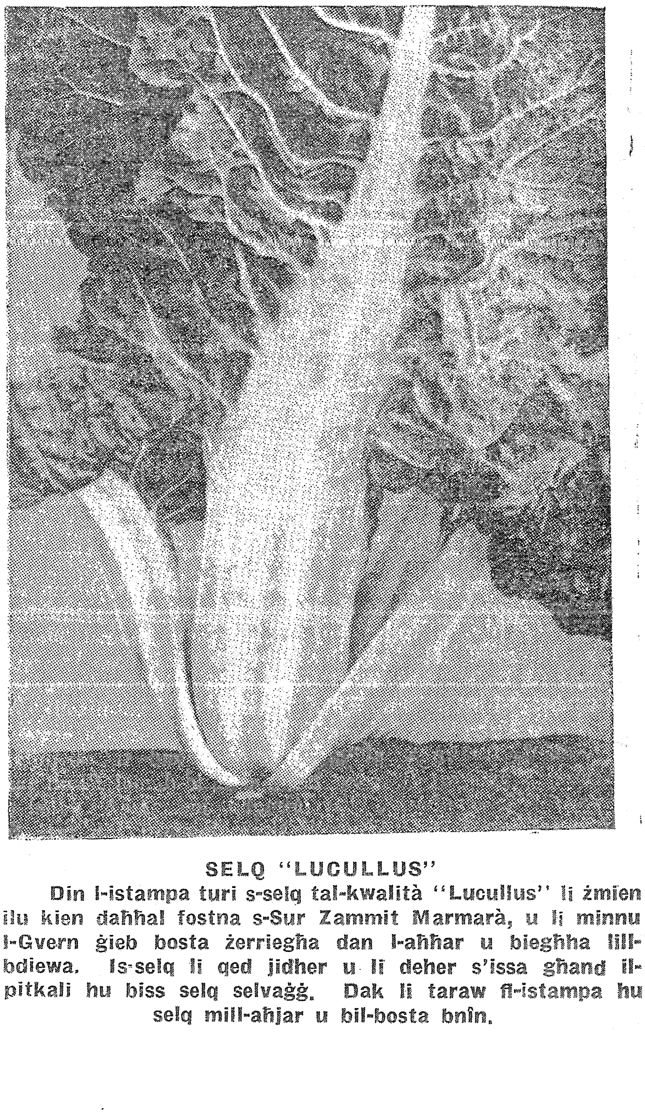

SELQ "LUCULLUS"

Din l-istampa turi s-selq tal-kwalità "Lucullus" li żmien ilu kien daħħal fostna s-Sur Zammit Marmarà, u li minnu l-Gvern ġieb bosta żerriegħa dan l-aħħar u biegħha lill-bdiewa. Is-selq li qed jidher u li deher s'issa għand il-pitkali hu biss selq selvaġġ. Dak li taraw fl-istampa hu selq mill-aħjar u bil-bosta bnin.

'L HAWN U 'L HINN FUQ IL-KOLTIVAZZJONI TAL-ĠONNA

THEJJIJA TA' L-ART

L-AQWA xogħol fil-ġonna tal-ħxejjex huwa t-tinqija ta' ħaxix ħażin u x-xogħol ta' l-art għat-tħejjija tal-prodotti tal-ħaxix tas-sajf, fosthom il-bittiħ, qara' aħmar, tadam u qara' ieħor, eċċ. Għal dawn l-uċuħ għandu issa jsir l-egħżiq, it-taqlib u t-tidmil, iżda dan ix-xogħol għandu jsir biss kemm-il-darba l-art tkun xotta biżżejjed. Il-ftit tat-temp xott li kellna minn nofs Jannar sa għeluq dan ix-xahar kien l-isbaħ żmien għal dan ix-xogħol; u, jekk sakemm jilħqu jidhru stampati dawn it-twissijiet, ma tagħmilx xita, l-art tkun għadha tajba ħafna għall-egħżiq.

Iż-żrigħ tal-patata jista' jitkompla jekk għandek żerriegħa mnebbta. Jekk il-ħażna ta' żerriegħa li għandek mhix "imħallta", jiġifieri hija safja, tista' biss tibqagħlek safja, jekk tiżragħha f'art li qabel ma kienx fiha ħlief patata, jew għallinqas patata ta' l-istess razza. Jekk il-prodott ta' qabel kien patata, xi waħdiet li baqgħu fil-ħamrija jinbtu flimkien mal-patata li tkun żrajt issa, u jekk il-patata ta' qabel hija ta' razza oħra, din iġġagħal illi l-prodott il-ġdid jinbet imħallat. L-iżjed ħaġa importanti hija li l-wiċċ tal-patata ta' qabel sata' kien mimsus bil-marda tal-"Werqa Mġiegħda" jew tal-"Werqa Mtebbgħa", u bħalli kieku xejn, għalhekk, aktarx iċappas b'dan il-mard lill-prodott il-ġdid li tiżra', u dana jista' wkoll jiġri jekk il-patata ta' qabel kienet ta' l-istess razza.

Ftakar li meta tiżra' l-patata għandek tagħtiha l-wisa' tagħha biex din tkun tista' tikber sewwa, l-aktar jekk tkun patata ta' razza għammiela u b'saħħitha bħalma hi l-"Up-to-Date" jew il-"Kerr's Pink". U sabiex tagħmel prodott sabiħ, il-ħamrija għandha tkun imdemmla sewwa.

It-taħwil ta' kaboċċi u ġdur jista' jitkompla. Tagħmel ġid lix-xtieli u tkun qed tgħinhom biex ma jomordux, jekk inti tgħaddas il-weraq b'soluzzjoni ta' insettiċida (duwa li joqtol id-dud). Din teqred kull dud żgħir tal-kromb li x-xtieli jistgħu jkollhom fuqhom. Iżda wieħed għandu joqgħod attent li l-bhejjem ma jidħlux qalb ix-xtieli li tkun xarrabt bis-soluzzjoni velenuża, sakemm millinqas il-weraq żgħar (mibrumin) tax-xitla, ma jkunux mietu. Għall-bidu ta' Frar, tista' tiżra l-qara' twil, it-tadam, il-bżar, il-brinġiel, iżda f'xi roqgħa għall-kenn. Issa huwa l-waqt li tikkultiva u ddemmel il-ħmiemel ta' l-isprag.

BEJGĦ TA' ŻRIERAGĦ

Minn hawn u ftit taż-żmien ieħor sa jinfetħu postijiet oħra tal-Bejgħ taż-Żrieragħ, is-Suq tal-Belt, u fil-Post tal-Fniek tar-Razza, in-Naxxar. Għad jistgħu jinxtraw ukoll xtieli tal-kaboċċi u tal-ġdur mill-Qasam tal-Għammieri. Min irid jista' jikseb kwantitajiet minn dawn ix-xtieli mill-ħanut taż-Żrieragħ (Food Production Bureau), il-Ħamrun, kemm-il-darba jingħata minn qabel avviż ta' jumejn bil-miktub jew bil-fomm. Fil-Postijiet kollha tat-Tqassim hemm ukoll ħafna żrieragħ ta' ħaxix.

DEMEL TAL-FNIEK

Bħala regula dawk li għandhom ġonna issibhom ukoll irabbu l-fniek, imma dawn għalkemm ma jiddubitawx jekk ir-redus tal-fniek hux tajjeb biex wieħed idemmel bih. Id-demel tal-fniek jiswa ħafna għal dan ix-xogħol. Huwa fih ħafna sustanzi li jgħoddu biex bihom jitmantnew il-pjanti, l-iktar imbagħad għax-xtieli tal-piżelli, ful, krafes u kurrat. Qabel ma iddemmel bih, nixxfu sewwa u mbagħad, farrku u aħdmu fil-wiċċ f'fond ta' 4 pulzieri ħamrija; madwar 3 ewieq minn dan id-demel f'kull jarda kwadra. Dan għandu jsir ġimgħa jew iżjed, qabel ma tħawwel jew tiżra'. Wara li tkun demmilt bih inti tara u tibqa' mistagħġeb kemm għandu jinbitlek sabiħ u jirnexxilek il-prodott li tkun żrajt.

Mid-demel tal-fniek inti tista' wkoll tagħmel sustanza ta' demel maħlul li bih tkun tista' imbagħad issaqqi l-ħamrija. Għaddas ċurniena li jkun fiha ratlejn redus tal-fniek ġewwa mastella ta' 10 galluni ilma u ħallat imbagħad dan il-likwidu bl-ilma safi (ngħidu aħna bi kwantità ta' daqshekk ieħor ilma għal tliet darbiet).

DRAWWIET U QWIEL TAL-BIEDJA MALTIJA GĦAX-XAHAR TA' FRAR

WAĦDA mid-drawwiet qodma tal-bdiewa Maltin li għandha x'taqsam ma' Frar hija dik illi d-dewmien ta' l-istaġun tax-xitwa l-bidwi dlonk jobsru mit-temp li jagħmel fl-ewwel tlitt ijiem ta' Frar, jiġifieri jekk ma jberraqx, jekk ma jregħidx fl-ewwel tlitt ijiem, ix-xitwa tkun telqet, jekk iberraq jew iriegħed ix-xitwa jkun fadlilha 40 ġurnata oħra.

Fil-Malti kellna qawl li bejn wieħed u ieħor kien igħid hekk:—

Primalora, Kannilora, Brażilora,
jekk ma jberraqx, jekk ma jregħidx,
ix-xitwa tkun telqet;
iżda jekk iberraq, jekk iriegħed,
ikun fadlilha erbgħin ġurnata oħra.

Qawl bħal dan jingħad fi Sqallija u f'xi artijiet ta' ma' xtut tal-Mediterran fl-Ewropa, kif ukoll f'xi pajjiżi tan-Nord ta' l-Ewropa, fosthom l-Ingilterra fejn il-qawl ifisser il-maqlub ta' dak li jgħid tagħna. Fil-Malti ma fadlilniex ħlief xi fdal tal-qawl li semmejna hawn fuq: żewġ versi li minnhom ma tista' tlaqqat ebda sens sħiħ, jiġifieri dawn il-kelmiet.—

"Primalora, Kannilora, xitwa fuora,
Primalora, Brażilora, quaranta giorni ancora.

Il-kelma *Primalora* tfisser l-ewwel ġurnata ta' Frar; *Kannilora*, il-Kandlora, it-tieni ġurnata, u *Brażilora*, San Blas, it-tielet ġurnata ta' Frar.

Qawl ieħor ta' dan ix-xahar juri illi fil-fehma qadima tal-bidwi, meta s-sena tkun bisestili, jiġifieri Frar ikollu ġurnata iżjed (ikun b'29 ġurnata), is-sena tkun ħażina u perikuluża għall-uċuħ tar-raba' u għalhekk il-Malti jgħidlek:

Meta Frar ikollu s-slejjef
Aħjar il-bidwi joqgħod mal-ġwejjef.

Jiġifieri, jekk Frar jissellef ġurnata minn għand sieħbu Jannar, u jiżdied b'ġurnata, il-bidwi jista' joqgħod ma jagħmel xejn, għax l-annata ma tkunx għammiela.

Qawl ieħor fuq Frar huwa dan:—

Fix-xahar ta' Frar
Jinkixfu l-agħwar.

Għal ħabta ta' dan ix-xahar l-uċuħ juru jekk ġewx il quddiem, l-iktar il-prodotti tal-ħxejjex.

Frar fawwar
Il-bidwi għana d-dar.

Frar huwa msemmi bħala xahar li fih dlonk tagħmel ħafna xita. Għalhekk, meta Frar ikun milwiem, il-bidwi jkollu uċuħ sbieħ ta' qmuħ u jkollu biex jimla l-matmura.

It-temp ta' Frar jixbah, tista' tgħid, lil dak ta' sieħbu Jannar u, għalhekk, il-qawl ta' Jannar li jgħid:

Jannar għalaq (jew għarraq) in-ngħaġ ġol-għar

joqgħod ukoll għal Frar. Dan il-qawl jaqbel ukoll ma' dak f'xi pajjiżi tan-Nord ta' l-Ewropa (Tweedside). Frar jitqies bħala ħuh Jannar u dawn, bħal aħwa, jisselfu l-granet minn xulxin. Fuq hekk hemm il-ħrafa li semmejna fi "Il-Bidwi" ta' l-1 ta' Jannar, fejn jingħad illi Jannar għarraq ġol-għar in-ngħaġ tal-bidwi għax dana, meta ra li Jannar għadda bla ma għamlet xita, beda jgerger u jgħajjar lil Jannar. Qwiel bħal dan, imsenslin ma' l-istess ċirkustanzi bħal dawk li hemm imsemmijin fil-qawl tagħna, nsibuhom f'ħafna pajjiżi Ewropej tal-kosta tal-Mediterran, fosthom f'Sardinja, saħansitra u-artijiet ta' l-ibħra tan-Nord għal Marzu u April, flok għal Jannar u Frar.

TWISSIJIET FIL-QOSOR

Jekk il-ħamrija hija ħafifa ħafna 'iżra' kemm xejn iżjed fil-fond.

Aħjar tiżra' għall-wiċċ wisq milli fil-fond wisq.

Aħdem u demmel l-art qabel ma tiżra' jew tħawwel.

Iż-żerriegħa tiħtieġ wiċċ ta' ħamrija fina.

La tiżrax sfiq.

Oqgħod attent għad-dud tal-kromb u għall-bebbux.

Eqred il-ħaxix ħażin meta jkun għadu ċkejken u onqox il-ħamrija malli t-temp jippermettilek.